

Van Gogh Museum Articles

An offer you *can* refuse

Roelie Zwikker

Van
Gogh
Museum
Amsterdam

November 2020

Vincent van Gogh, *Amandelbloesem* (detail), 1890, olieverf op doek, 73.3 cm x 92.4 cm, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

De aardappeleters, de Zonnebloemen, Het Gele Huis: wie het Van Gogh Museum bezoekt kan gegarandeerd genieten van deze meesterwerken. Zij maken deel uit van een representatief overzicht van de artistieke ontwikkeling van Vincent van Gogh. Het werk van de kunstenaar is bekend en geliefd en het Van Gogh Museum, dat in 1973 zijn deuren opende, is niet meer weg te denken van het Amsterdamse Museumplein. Toch is het niet vanzelfsprekend dat de collectie bewaard is gebleven en in dit speciaal hiervoor gebouwde museum terecht is gekomen. Aan het begin van de twintigste eeuw was er namelijk een kaper op de kust. En als die zijn zin had gekregen, was het allemaal heel anders gelopen.

De bijzondere nalatenschap van Vincent en Theo van Gogh

Toen op 2 juni 1973 de feestelijke opening van het Van Gogh Museum plaatsvond, ging er voor de 83-jarige ingenieur Vincent van Gogh (1890-1978) 'een hartewens' in vervulling. De oprichter van het museum noemde het in zijn openingstoespraak 'een wonder dat er zoveel van het werk van Vincent bij elkaar gebleven is.'¹

Ingenieur Vincent van Gogh was de zoon van kunsthandelaar Theo van Gogh (1857-1891) en Jo van Gogh-Bonger (1862-1925) en neefje van de beroemde kunstenaar. Die laatste begon, nadat de kleine Vincent ter wereld was gekomen, met het vervaardigen van zijn cadeau: een schilderij van bloeiende amandeltakken tegen een blauwe lucht (afb. 1).² Meteen na de geboorte van zijn zoon op 31 januari 1890 had Theo zijn broer op de hoogte gebracht: 'Zoals we je hebben gezegd, vernoemen we hem naar jou en ik spreek de wens uit dat hij even vasthoudend en even moedig wordt als jij.'³

1. V.W. van Gogh, Toespraak bij de opening van het Rijksmuseum Vincent van Gogh, 2 juni 1973, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting) inv. no. b6621.
2. *Amandelbloesem* (F671). Vincent van Gogh aan Anna van Gogh-Carventus, Saint-Rémy-de-Provence, woensdag 19 februari 1890, [855] <http://www.vangoghletters.org/vg/letters/let855/letter.html>, In: Leo Jansen, Hans Luijten, Nienke Bakker (eds.) (2009), *Vincent van Gogh - The Letters*. Version: [oktober 2020]. Amsterdam & The Hague: Van Gogh Museum & Huygens ING. <http://vangoghletters.org>.
3. Theo aan Vincent, Parijs, vrijdag 31 januari 1890, [847]; Net als de kunstenaar heette de kleine naamgenoot voluit Vincent Willem van Gogh, maar zou hij Vincent worden genoemd.

Het geluk en de mogelijkheden om dit samen te delen, waren van korte duur.

De zeven-en-dertigjarige Vincent van Gogh overleed op 29 juli 1890 en zijn broer Theo een half jaar daarna op 25 januari 1891, drie-en-dertig jaar oud. De kleine Vincent zou de week daarop zijn eerste verjaardag vieren.⁴

Na het overlijden van de broers, bleef Jo van Gogh-Bonger niet alleen achter met haar zontje (afb.2), maar ook met alle tekeningen, schilderijen en brieven van Van Gogh en de verzameling kunstwerken die Vincent en Theo samen bijeen hadden gebracht. Theo had geen testament nagelaten, wat betekende dat de ene helft van de kunstwerken toekwam aan Jo en de andere helft aan de jonge Vincent. Hoe de werken precies verdeeld moesten worden, lag niet vast. Totdat Vincent in 1911 meerderjarig werd, had Jo het beheer en de beschikking over zijn deel. Vanaf het moment dat ze er alleen voor stond, zette Jo zich in voor haar missie: het werk en leven van Vincent van Gogh bekend en geliefd maken. Ze zorgde ervoor dat zijn werk te zien was op tentoonstellingen. Zij verkocht op strategische wijze werken aan particulieren en invloedrijke handelaren, met als doel de bekendheid van de kunstenaar te vergroten. Een kern van favorieten werd strikt buiten de verkoop gehouden; deze waren voorbestemd om binnen de familie te blijven.

2. Jo van Gogh-Bonger en Vincent van Gogh, 1892, fotograaf J.F. Hennequin, Amsterdam, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

1. Vincent van Gogh, *Amandelbloesem*, 1890, olieverf op doek, 73.3 cm x 92.4 cm, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

4. Han van Crimpen, 'Inleiding', in: red. Leo Jansen, Jan Robert, Kort geluk. *De briefwisseling tussen Theo van Gogh en Jo Bonger*, Waanders, Zwolle 1999, p. 49.

In 1901 hertrouwde Jo met de kunstenaar Johan Cohen Gosschalk (afb. 3). Een jaar na diens overlijden in 1912 zou Jo zich weer Van Gogh-Bonger noemen, zodat ze dezelfde achternaam had als haar zoon.⁵ De jonge Vincent, die opgroeide te midden van de kunstwerken van zijn oom, had veel respect voor de artistieke nalatenschap, maar verlangde zelf naar een loopbaan buiten de kunstwereld.⁶ Op 17-jarige leeftijd begon hij in Delft aan de studie werktuigbouwkunde, die hij in 1914 afrondde. Om verwarring met de kunstenaar te voorkomen werd Vincent, vooral in latere jaren, door velen dan ook 'de ingenieur' genoemd.

Terwijl Vincent zijn aandacht richtte op zijn studie, was de kunstverzameling regelmatig onderwerp van gesprek tussen moeder en zoon. Zo overlegde Jo met hem wanneer er belangrijke beslissingen moesten worden genomen omtrent (het verkopen van werken uit) de collectie. Hoewel Vincent in de loop der jaren, vooral vanaf de jaren twintig, steeds meer betrokken raakte bij het beheer van en activiteiten rondom de nalatenschap, zou Jo tot haar overlijden het beheer voeren.⁷

3. Vincent van Gogh, Jo Cohen Goschalk-Bonger en Johan Cohen Gosschalk in de eetkamer van de Koninginneweg 77 te Amsterdam, c. eind 1910 - begin 1911, fotograaf Bernard Eilers, Amsterdam, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

4. Josina van Gogh-Wibaut en Vincent van Gogh in de zitkamer van het huis van Jo van Gogh-Bonger, Koninginneweg 77 te Amsterdam, 1915, fotograaf Bernard Eilers, Amsterdam, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

Na zijn huwelijk met Josina Wibaut (1890-1933) in 1915, woonde en werkte Vincent in Frankrijk, Amerika en Japan, waarna hij zich in 1920 vestigde te Amsterdam (afb. 4).⁸ Samen met oud-studiegenoot Ernst Hijmans begon hij een organisatieadviesbureau. Zij specialiseerden zich in het kritisch waarnemen en analyseren van bedrijfsprocessen en het op basis daarvan ontwikkelen van ideeën ter verbetering. In Nederland waren zij daarmee de pioniers van dit vakgebied, dat was overgewaaid uit Amerika.

5. Hans Luijten, *Alles voor Vincent. Het leven van Jo van Gogh-Bonger*, Prometheus, Amsterdam 2019, p. 331, 359, 363, 387.

6. V.W. van Gogh, *Toespraak ter gelegenheid van de 85e verjaardag van V.W. van Gogh*, 1 februari 1975, VGM, b7439.

7. Luijten 2019, p. 345, 474.

8. Josina was een dochter van wethouder Floor Wibaut. Vincent en Josina kregen samen vier kinderen.

Na het overlijden van zijn moeder in 1925 rustte de verantwoordelijkheid voor de nalatenschap volledig op Vincents schouders. Hij besloot al snel dat er geen werken meer verkocht zouden worden.⁹ Hoewel Vincent goed zorgde voor de nalatenschap, wilde hij zich aanvankelijk niet profileren als neefje van de beroemde kunstenaar. Hij richtte zijn aandacht vooral op zijn ingenieurscarrière. Pas na 1945 zou hij actief naar buiten treden met de collectie.

Hij begon met het geven van lezingen en was intensief betrokken bij vele tentoonstellingen in binnen- en buitenland (afb. 5).¹⁰

Vincent wilde dat de kunstcollectie ook na zijn overlijden bijeen zou blijven. Hij realiseerde zich dat deze uiteen zou vallen wanneer hij niets zou regelen: om de successierechten te kunnen betalen zouden werken verkocht moeten worden, waarna het resterende deel zou worden verdeeld onder zijn drie kinderen.¹¹ Vincent sloot een overeenkomst met de Nederlandse staat. In 1962 verkocht hij de nalatenschap aan de door hem in 1960 opgerichte Vincent van Gogh Stichting, waarbij de staat zorgde voor het benodigde bedrag. De overheid zegde toe een museum te bouwen en de gemeente Amsterdam stelde vervolgens een stuk grond op het Museumplein ter beschikking. De kinderen van de ingenieur stemden in met het museumplan van hun vader en deden afstand van hun erfdeel. Met circa 200 schilderijen, 500 tekeningen en ruim 800 brieven beheert het Van Gogh Museum de grootste collectie werken van Vincent van Gogh ter wereld.¹²

5. Vincent van Gogh, aankomst in Montreal, fotograaf onbekend, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

9. Luijten 2019, p. 476-477.

10. Johan van Gogh, 'The history of the collection', in: E. van Uitert, M. Hoyle, *The Rijksmuseum Vincent van Gogh*, Meulenhoff/Landshoff, Amsterdam 1987, p. 1-8.

11. Theo (1920-1945), de oudste zoon van Vincent en Josina, maakte tijdens de Tweede Wereldoorlog deel uit van het verzet. Kort voor het einde van de oorlog werd hij opgepakt en geëxecuteerd.

12. De Vincent van Gogh Stichting heeft de collectie in permanent bruikleen gegeven aan het Van Gogh Museum. Van Gogh 1987, p. 6-7. Luijten, *Alles voor Vincent*, p. 483.

Een bod op de collectie

Dat het werk en leven van Vincent van Gogh zo bekend is geworden, is dus in eerste instantie te danken aan de inspanningen van Jo van Gogh-Bonger. Tentoonstellingen in binnen- en buitenland en het strategisch verkopen van tekeningen en schilderijen zorgden voor een groeiende interesse bij verzamelaars en handelaren. In 1911 kreeg Jo een spectaculair bod op de collectie werken van Van Gogh. Deze gebeurtenis werd zeven jaar later in het *Haarlem's Dagblad* onthuld door kunsthandelaar Johannes de Bois, die de leiding had over het Haagse filiaal van kunsthandel C.M. van Gogh. De Bois had sinds 1908 contact met Jo en verkocht regelmatig stukken uit haar collectie.¹³

‘Nu mag wel eens als curiositeit gepubliceerd worden, hoe in den zomer van 1911 schrijver dezer zich tot (toen nog) mevrouw Cohen Gosschalk wendde met een nagenoeg onbepaalde volmacht van een lastgever, die juist deze collectie in haar geheel voor zijn museum wilde bezitten. Maar bot ving en ondanks de inderdaad bijster hoge offerte die hij maken mocht, met een kalmen glimlach, vastberaden naar huis werd gestuurd. Een zo ge wilt commerciële nederlaag, die mijn respect voor haar, die mijn aanbod afsloeg, nog vermeerderde.’¹⁴

Dat Jo de collectie van de hand zou doen, was ondenkbaar.¹⁵ De nalatenschap was mede-eigendom van haar zoon, die in deze tijd nog studeerde in Delft. Bovendien was Jo bezig met de voorbereidingen voor het publiceren van Van Goghs correspondentie, een ambitieuze uitgave waar zij al jarenlang met hart en ziel aan had gewerkt en die in 1914 zou verschijnen.¹⁶ Hierdoor zou de collectie weer extra in de belangstelling komen te staan. Zij zal geen enkel verlangen hebben gevoeld om in één keer alle werken van Van Gogh te verkopen.

Of Jo en Vincent rond deze periode al eens spraken of droomden over de mogelijkheid ooit een eigen museum te stichten, is niet bekend, maar zeker niet uitgesloten. Willem Steenhoff, de latere onderdirecteur van het Rijksmuseum, had in 1901 in *De Amsterdammer* al gewezen op het gevaar dat de nalatenschap van Van Gogh uiteen zou kunnen vallen. Hij pleitte er daarom voor de collectie onder te brengen in een afzonderlijk gebouw, of in een aparte afdeling van een bestaand museum.¹⁷

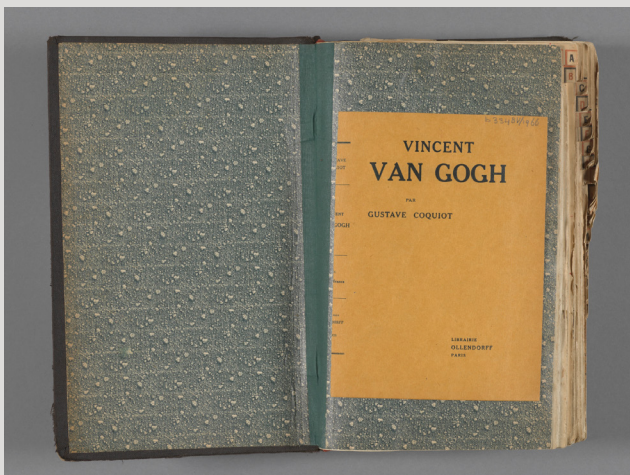
13. De zaak in Den Haag werd opgeheven in oktober 1911. De Bois sloot zich vanaf 1 november dat jaar aan bij Maison Artz. De naam van de kunsthandel werd vanaf dat moment veranderd in Artz en De Bois. F. Heijbroek, E.L. Wouthuysen, *Kunst Kennis en Commercie. De kunsthandelaar J.H. de Bois 1878-1946*, Uitgeverij Contact, Amsterdam/Antwerpen 1993, p. 28, 36.
14. J.H. de Bois, ‘Van Kunst en Kunstenaars. No. 105’, in: *Haarlems's Dagblad*, 23 maart 1918. De Bois dateerde zijn artikel op 6 maart 1918.
15. In 1906 had de invloedrijke Parijse handelaar Gaston Bernheim-Jeune aan Jo gevraagd of zij alle werken, die het jaar daarvoor op de grote Van Gogh tentoonstelling in het Stedelijk Museum hadden gehangen, aan hem wilde kopen. Hier ging Jo niet op in, maar zij verhoogde vervolgens wel de vraagprijs van de afzonderlijke schilderijen. Luijten 2019, p. 320-321.
16. Het eerste deel verscheen in juni, deel twee en drie volgden later dat jaar. Luijten 2019, p. 396.
17. Luijten 2019, p. 266. Willem Steenhoff, *De Amsterdammer*, 24 maart 1901. Steenhoff schreef sinds 1899 kritieken voor *De Amsterdammer*. In datzelfde jaar begon hij als assistent bij het Rijksmuseum, waar hij vervolgens van 1905-1924 de functie van onderdirecteur zou vervullen.

Coquiot op bezoek

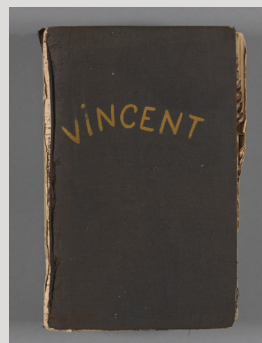
De onthulling door Johannes de Bois roept natuurlijk de vraag op wie de liefhebber was die in de zomer van 1911 zo graag alle werken van Van Gogh wilde bemachtigen. Jo van Gogh-Bonger heeft er nooit iets over vastgelegd en ook van haar zoon Vincent is geen verwijzing naar dit aanbod bewaard gebleven. Het antwoord lijkt te vinden te zijn in een notitieboek van Gustave Coquiot (1865-1926). Deze Franse schrijver en kunstcriticus publiceerde over onder anderen Paul Cézanne en Henri de Toulouse-Lautrec. Enig opportunisme was hem niet vreemd, want hij schreef ook wel gunstige recensies van exposities tegen een vergoeding in geld of natura. Aan het begin van de twintigste eeuw had hij een belangrijke rol gespeeld in de promotie van de toen nog onbekende Pablo Picasso, die als tegenprestatie Coquiots portret schilderde.¹⁸

In 1922 werkte Coquiot aan een boek over het leven van Vincent van Gogh.¹⁹ Tijdens het onderzoek hiervoor bezocht hij alle plaatsen waar de kunstenaar had gewoond en sprak hij mensen die Van Gogh nog persoonlijk hadden gekend. Op uitnodiging van Jo van Gogh-Bonger, die hem al enkele adviezen had gegeven, kwam Coquiot samen met zijn echtgenote Nana in juni naar Amsterdam. Zij gingen op bezoek bij Jo en Vincent, die ieder een deel van de collectie in huis hadden. Beiden boden ze Coquiot de gelegenheid de kunstwerken te bestuderen en met name Jo deelde informatie en herinneringen, die mogelijk interessant waren voor zijn publicatie.

Coquiot legde zijn indrukken en wat hem zoal ter ore kwam vast in een notitieboekje. De handgeschreven aantekeningen van zijn verblijf in Nederland typte hij vervolgens grotendeels over. Daarbij vulde hij feitelijke informatie op sommige punten aan met wat extra gegevens of persoonlijk commentaar. Deze uitgewerkte versie voegde hij toe aan het onderdeel 'mes notes personnelles de Hollande (en face!)' in een groot registerboek waarin hij allerlei informatie verzamelde over Van Gogh en de reis die hij in diens voetsporen maakte (afb.6).²⁰

6. Gustave Coquiot, *Binnenkant en voorzijde registerboek*, 1922, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

18. John Richardson, *A life of Picasso. Volume 1. 1881-1906*, Pimlico Londen 1992, p. 198; Pablo Picasso, *Portrait of Gustave Coquiot*, Parijs, 1901, Musée National d'Art Moderne, Paris.

19. Gustave Coquiot, *Vincent van Gogh*, Librairie Paul Ollendorff, Paris 1923.

20. 'Mijn persoonlijke aantekeningen van Nederland (in het bijzijn van!)' Coquiot wilde op 12 juni naar Jo, maar die had pas de volgende dag tijd. Zodoende ging hij eerst op bezoek bij Vincent. De dertiende ging hij naar Jo en dineerde hij bij Vincent en zijn echtgenote Josina van Gogh-Wibaut. Jo van Gogh-Bonger aan Gustave Coquiot, 27 december 1921, VGM, b3270; 2 mei 1922, VGM, b3271; 11 juni 1922, VGM, b3268. Gustave Coquiot, *Notities van reis naar Nederland en België*, VGM, b7150; Gustave Coquiot, *Registerboek met aantekeningen voor een biografie over Vincent van Gogh*, p. 14, 20-21 VGM, b3348. De getypte aantekeningen over zijn verblijf in Nederland voegde hij toe na de letter M. Tussen deze genummerde pagina's voegde hij nog aantekeningen toe op kleinere blaadjes. Een enkele keer maakte Coquiot een typefoutje; omwille van de leesbaarheid is hier bij het aanhalen van citaten gekozen voor de correcte schrijfwijze.

Nu had Coquiot de neiging soms een neerbuigende houding aan te nemen en mensen op een karikaturale wijze te typeren. De notities naar aanleiding van zijn bezoek aan Vincent en zijn moeder vormen daar geen uitzondering op. Hoewel ze allebei Coquiot welwillend tegemoetkwamen, spreekt uit de aantekeningen bepaald geen begrip voor de bijzondere (emotionele) waarde die de kunstcollectie voor hen vertegenwoordigde. De kunstcriticus vond de liefdevolle toewijding waarmee Jo de nalatenschap in ere hield en alles bewaarde – zoals bijvoorbeeld Van Goghs schetsboekjes – behoorlijk overdreven: ‘Elle a le culte des souvenirs, même jusqu’au fétichisme, c’est ainsi qu’elle conserve des petits calepins ayant appartenu à Vincent, choses sans intérêt absolument.’²¹

7. Vincent van Gogh, *Zonnebloemen*, 1889, olieverf op doek, 95 cm x 73 cm, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

Coquiot noteerde welke schilderijen hij zoal had gezien - Vincent had onder meer de *Amandelbloesem* en *De slaapkamer* in huis, *Jo De aardappeleters* en de *Zonnebloemen* (Afb.7).²² Maar het is duidelijk dat de criticus voor de collectie als geheel geen enthousiasme voelde. Denigrerend merkte hij op: ‘Au fond, toutes ces oeuvres de Vincent, petites, moyennes, et grandes, un peu en dépôt chez la mère et le fils. Rien ne se fait valoir. Ce n’est pas encourageant à revoir. Et cependant quel culte Mme V.G. Bonger garde à Vincent!’²³

21. ‘Ze cultiveert herinneringen, het grenst zelfs aan fetisjisme, zo bewaart ze notitieboekjes die van Vincent zijn geweest, dingen die totaal onbelangrijk zijn.’ Coquiot, registerboek, p. 20, VGM, b3348. Coquiot had meer negatief commentaar. Zo merkte hij over Jo’s tweede huwelijk met Johan Cohen Gosschalk op: ‘pourquoi ce deuxième mariage, elle ne cessera de nous parler de Theo’ (‘waarom dit tweede huwelijk, ze zal niet ophouden ons over Theo te vertellen’). Jo’s mededeling dat ze niet wilde dat de graftomben van haar overleden man en zwager in Auvers werden aangeraakt, kon rekenen op een spottende opmerking: ‘Mme V G Bonger me l’a nettement exprimé: Elle ne veut pas que l’on touche, en quoi que ce soit, aux tombes des deux frères Van Gogh ! Tant pis pour les mangeurs de cadavres.’ (‘Mevrouw V.G. Bonger heeft het me duidelijk gezegd: Ze wil niet dat op enigerlei wijze de graven van de twee broers van Gogh worden aangeraakt! Jammer voor de lijkenspikkers.’) Coquiot, registerboek, p. 21, VGM, b3348; Coquiot, notities, 14 juni 1922, VGM, b7150.
22. Coquiot, registerboek, notitie op los blaadje voor p. 19 en p. 19, VGM, b3348; Coquiot, notities, 13 juni 1922, VGM, b7150. Op het moment dat Coquiot bij Jo op bezoek was, waren er nog twee versies van de *Zonnebloemen* in de collectie. Waarschijnlijk hadden Jo en Vincent ieder een versie in huis. In 1924 werd een versie (F454) verkocht aan de National Gallery te Londen. Luijten, *Alles voor Vincent*, p. 457. De andere versie (F458) hangt in het Van Gogh Museum. *De slaapkamer* (F482) maakt, net als *De aardappeleters* (F77) en de *Amandelbloesem* (F671) deel uit van de collectie in het Van Gogh Museum.
23. ‘Uiteindelijk, al die werken van Vincent, klein, middelgroot en groot, opgeslagen bij moeder en zoon. Niets dat er bovenuit steekt. Het is niet opbeurend om terug te zien. Desondanks blijft mevrouw V.G. Bonger Vincent vereren!’ Coquiot, registerboek, p. 21, VGM, b3348.

Ter voorbereiding op zijn ontmoeting met Jo, had Coquiot enkele vragen op papier gezet. Zo wilde hij bijvoorbeeld weten of er nog meer belangrijke particuliere collecties waren met werk van Van Gogh. Van de meest prominente andere verzameling in Nederland had hij al kennis genomen, want tussen zijn vragen voor Jo, noteerde hij: 'Voir, si possible, Mme Krölller à la Haye?'²⁴ De collectie Van Goghs in bezit van Helene Krölller-Müller was intussen, na die van Jo en Vincent, de grootste ter wereld.²⁵ Voordat Coquiot naar Amsterdam ging, was hij al in Den Haag geweest. Krölller-Müller had hij echter niet gesproken en een poging om haar verzameling te bekijken, was mislukt. Waarschijnlijk wist Coquiot niet dat hij een afspraak had moeten maken om de collectie, die was tentoongesteld in een pand op Lange Voorhout 1, te bezichtigen. Bij aankomst had hij voor een gesloten deur gestaan, waar hij overigens niet rouwig om was: 'Allé à l'hôtel de Mme Krölller. Fermé. Je ne regrette rien. Ces collections à coup de millions me dégoûtent'.²⁶ Tijdens Coquiots bezoek aan Jo kwam de verzameling van Krölller-Müller ter sprake. In zijn verslag wijdde Coquiot hier slechts één zin aan, maar die verwijst wel naar een zeer opmerkelijke gebeurtenis (zonder vermelding van een jaartal), waarover Jo hem klaarblijkelijk in vertrouwen had genomen.

'Elle a refusé de vendre à Mme Krölller toute l'œuvre de Vincent, bien que Mme Krölller fit l'offre d'une somme illimitée!'²⁷

24. 'Indien mogelijk mevrouw Krölller in Den Haag bezoeken?' Gustave Coquiot, notitieboekje, VGM, b3347.

25. Eva Rovers, *De eeuwigheid verzameld. Helene Krölller-Müller 1869-1939*, Bert Bakker, Amsterdam 2010, p. 196.

26. 'Naar het pand van mevrouw Krölller geweest. Gesloten. Ik ben er niet rouwig om. Dergelijke met miljoenen aangekochte collecties vind ik walgelijk.' Coquiot, registerboek, p. 7, VGM, b3348; Coquiot, notities, 10 juni 1922, VGM, b7150.

27. 'Ze weigerde om het hele oeuvre van Vincent aan mevrouw Krölller te verkopen, hoewel mevrouw Krölller haar een onbegrensd bedrag bood!' Coquiot, registerboek, p. 20, VGM, b3348.

Het echtpaar Kröller-Müller: in de ban van Van Gogh

Kan Coquiots notitie worden gekoppeld aan de onthulling van Johannes de Bois in het *Haarlem's Dagblad*? Was het Helene Kröller-Müller die in de zomer van 1911 haar zinnen had gezet op de collectie die werd beheerd door Jo van Gogh-Bonger? Zo ja, hoe valt dan te verklaren dat De Bois het heeft over een mannelijke opdrachtgever, terwijl Coquiot verwijst naar mevrouw Kröller? Om de twee bronnen met elkaar te verbinden, is het nodig wat meer inzicht te geven in de achtergrond en geschiedenis van de collectie Kröller-Müller.

Helene had haar interesse voor kunst en liefde voor het werk van Van Gogh te danken aan kunstpedagoog H.P. Bremmer, bij wie zij vanaf 1905 cursussen kunstbeschouwing volgde. Helene nam Bremmer in 1907 voor een dag per week in dienst om haar te helpen bij het vormen van een eigen kunstcollectie. Vanaf deze tijd wijdde zij, onder de alles bepalende begeleiding van Bremmer, haar leven aan het verzamelen en tentoonstellen van moderne kunst.²⁸ In 1908 schafte zij een eerste schilderij van Van Gogh aan. Binnen een paar maanden volgden nog drie werken van zijn hand en binnen enkele jaren zou Van Gogh de kern vormen van de verzameling.²⁹

Helene Kröller-Müller heeft nooit persoonlijk contact gehad met Jo van Gogh-Bonger of haar zoon Vincent, maar via tussenpersonen en kunsthandelaren werd Helenes verzameling wel verrijkt met werken van Van Gogh uit de nalatenschap die werd beheerd door Jo.³⁰ Een van de tussenhandelaren die verschillende keren in beeld kwam, was de eerdergenoemde Johannes de Bois van kunsthandel C.M. van Gogh. Bremmer kocht bijvoorbeeld in opdracht van Helene in 1908 via De Bois het schilderij *Vier uitgebloeide zonnebloemen*. Zij betaalde hiervoor 4800 gulden, het hoogste bedrag dat ze tot dan toe aan een kunstwerk had uitgegeven.³¹

Haar echtgenoot, de steenrijke zakenman Anton Kröller, was degene die haar de middelen verschafte om de kunstcollectie op te bouwen. Helenes kunstbudget was afhankelijk van de inkomsten van het door haar vader opgerichte familiebedrijf Wm. H. Müller & Co., waarvan Anton directeur was. Op haar beurt spoorde Helene haar man aan om, net als zij, lessen te volgen bij Bremmer zodat hij ook een gevoel voor kunst zou ontwikkelen. Zij wilde namelijk niet het gevoel hebben 'eigenmachtig over zijn geld te disponeeren voor dingen waar hij niets voor voelt'.³²

Die zorg was echter ongegrond. Anton bleek wel degelijk interesse te hebben in kunst en hoewel hij aanvankelijk meer voelde voor zeventiende-eeuwse meesters dan voor moderne kunst, kreeg hij ook steeds meer belangstelling voor het werk van Van Gogh. Toen Helene de eerste werken van Van Gogh had gekocht, was hij direct enthousiast. Wel benaderde de doortastende zakenman Kröller kunst vooral als investering: hij realiseerde zich dat schilderijen en tekeningen in waarde konden stijgen, net als aandelen en grond. Anders dan het werk van oude meesters, was het werk van Van Gogh nog niet algemeen geaccepteerd en daarom nog relatief goedkoop. Anton verdiende in deze tijd net iets meer dan vijf ton per jaar. Dat was uiteraard heel veel geld, maar hiervan zou hij net iets meer dan één Vermeer hebben kunnen kopen, terwijl een schilderij van Van Gogh nog te verwerven was voor enkele duizenden guldens. Kortom: een interessante belegging voor de ondernemer.³³

28. Tijdens zijn verblijf in Den Haag, had Gustave Coquiot niet alleen een vergeefse poging gedaan de collectie Kröller-Müller te zien: hij ging ook naar het huis van Bremmer, maar die bleek voor zaken in Parijs te zijn. Coquiot, notities, 10 juni 1922, VGM, b7150.

29. Hildelies Balk, *De Kunstpaus. H.P. Bremmer 1871-1956*, TOTH, Bussum 2006, p. 241. Rovers 1910, p. 85-97, 102-109.

30. Uiteindelijk kwamen er ruim dertig werken van Van Gogh die aanvankelijk in de verzameling van Jo en Vincent hadden gezeten terecht in de collectie Kröller-Müller. Luijten 2019, p. 333.

31. *Vier uitgebloeide zonnebloemen* (F452). De Bois verhandelde dit namens kunsthandel C.M. van Gogh. Heijbroek, Wouthuysen 1993, p. 195; Rovers 2010, p. 105; Luijten 2019, p. 333-334; Balk 2006, p. 390; Chris Stolwijk, Han Veenenbos, *The account book of Theo van Gogh and Jo van Gogh-Bonger*, Primavera Pers, Leiden 2002, p. 173.

32. Helene Kröller-Müller aan Sam van Deventer, 14 november 1911, geciteerd in: Rovers 2010, p. 95.

33. Ariëtte Dekker, *Anton Kröller 1862-1941. Leven op krediet*, Prometheus/Bert Bakker, Amsterdam 2015, p. 232-234.

In 1909 schafte Anton voor zichzelf een schilderij van Van Gogh aan: *Rozen en pioenen*.³⁴ Met Bremmer bezocht hij regelmatig veilingen en hij deed soms aankopen zonder daarover met Helene te overleggen. Daarbij handelde hij impulsiever dan zijn echtgenote. Volgens Sam van Deventer, die zowel zakelijk als privé een zeer nauwe band onderhield met het echtpaar, bood Helene meestal zelf op veilingen. Zij deed dat 'uitstekend, behield een koel hoofd'. Voor 'de heer Kröller' gold dat niet: 'hij was te haastig en te emotioneel'.³⁵

Op zondag 26 juni 1910 gingen Anton en Helene naar een tentoonstelling van het Franse werk van Van Gogh bij de Rotterdamsche Kunstkring. Jo van Gogh-Bonger had daarvoor een zestiental werken uitgeleend, die niet voor de handel bestemd waren.³⁶ Enkele dagen na het bezoek aan de expositie, schreef Helene aan Sam van Deventer dat haar man 'vol bewondering' was geweest en dat hij 'het liefst alle schilderijen, die nog niet in vaste handen waren had opgekocht'. Zelf durfde ze niet zo groots te denken: 'Als er nog eentje van komt, dan ben ik best tevreden, maar ik heb er weinig hoop op. Als men zelf iets zoo mooi vind & als men het zoo heel duidelijk ziet, dan meent men altijd, dat iedereen het zou moeten zien & dat iedereen het zou willen hebben'.³⁷ Het echtpaar verwierf vervolgens via De Bois verschillende werken die afkomstig waren uit de collectie van Jo en Vincent, waaronder *Bloeiende kastanjebomen* en *Portret van een jonge vrouw*.³⁸ Toen De Bois bij Jo verantwoording aflegde over de verkochte schilderijen, vermeldde hij wel de bedragen, maar deelde hij niet mede wie nu de gelukkige eigenaar was.³⁹

34. *Rozen en pioenen* (F249). Rovers 2010, p. 96.

35. S. van Deventer, *Kröller-Müller. De geschiedenis van een cultureel levenswerk*, H.D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem 1956, p. 109.

36. Luijten 2019, p. 350; Overzicht van geleende werken door Jo van Gogh-Bonger, VGM, b2200.

37. Helene Kröller-Müller aan Sam van Deventer, 28 juni 1910, HA500180, Archief Kröller-Müller Museum. Zie ook: Dekker 2015, p. 232; Rovers 2010, p. 96. De tentoonstelling was te zien van 11 juni t/m 10 juli 1910: advertentie, *Rotterdamsch Nieuwsblad*, 11 juni 1910.

38. *Bloeiende kastanjebomen* (F752). *Portret van een jonge vrouw* (F518). Heijbroek, Wouthuysen 1993, p. 31-32 en 196-199; Stolwijk, Veenbos 2002, p. 176, 188.

39. J.H. de Bois aan Jo van Gogh-Bonger, 1 november 1910, VGM, b5401.

De zomer van 1911

Helene had die eerste jaren, onder begeleiding van Bremmer, vooral kunst gekocht vanuit een persoonlijke interesse, maar in 1911 vond er een belangrijke wending plaats in de manier waarop zij haar verzamelactiviteiten wilde voortzetten. Directe aanleiding daarvan was een ernstige ziekte. Eind augustus 1911 verbleef Helene voor onderzoek enkele dagen in het Diaconessenziekenhuis te Amsterdam. Daar kreeg ze te horen dat alleen een levensgevaarlijke operatie haar redding kon bieden. Terwijl ze in haar ziekenhuiskamer lag en het nieuws tot zich door liet dringen, reflecteerde zij op haar leven, haar naasten en haar kunstverzameling. Daarbij dacht zij terug aan het voorjaar, toen zij in het Duitse Hagen de moderne kunstcollectie en het museumhuis van Karl Ernst Osthaus had bewonderd. Ze was geïnspireerd geraakt door de manier waarop deze mecenas, gedreven door idealen van volksverheffing, de industriestad Hagen met zijn museum een culturele meerwaarde had gegeven. Sindsdien sluimerde er een verlangen om ook een dergelijk verheven doel na te streven. Nu Helene werd geconfronteerd met haar eigen sterfelijkheid, nam ze een ferm besluit: het verzamelen voor haar eigen plezier gaf niet langer voldoening. Ze wilde iets wezenlijks nalaten. Terwijl ze in het ziekenhuis lag, werkte ze haar ideeën hierover uit.

Toen Anton haar op 26 augustus ophaalde, vertelde Helene hem over de levensgevaarlijke operatie die ze zou moeten ondergaan. Vervolgens deelde zij haar visie op de toekomst van de kunstcollectie: mocht ze door de operatie komen te overlijden, dan wilde ze de verzameling nalaten aan Nederlandse musea. Maar wanneer ze het zou overleven, had ze een veel ambitieuzer plan voor ogen: in dat geval wenste Helene de collectie uit te breiden en onder te brengen in een eigen museum, dat ze na haar dood zou schenken aan de Nederlandse bevolking.⁴⁰ Toen Helene ook haar vertrouwing Sam van Deventer op de hoogte stelde van haar museumplan, informeerde ze hem opgelucht over de positieve reactie van Anton: '*Mijnheer* zeide ook: dat vind ik een goed idee en ik vind het prettig, dat ik het weet en dan kan je daarop toch een beetje bouwen.'⁴¹

Helene formuleerde haar toekomstscenario's in de zomer van 1911. Dat was dus in diezelfde periode waarin kunsthandelaar De Bois, zoals hij later schreef in het *Haarlem's Dagblad*, probeerde in opdracht van een begerige liefhebber alle werken van Van Gogh, die werden beheerd door Jo van Gogh-Bonger, te verwerven. In de persoonlijke notities van Coquiot uit 1922 staat, zonder vermelding van een jaartal, dat Jo had geweigerd haar collectie te verkopen aan 'Mme Kröller'. Helene was voor de buitenwereld nu eenmaal het gezicht van de verzameling; het ligt dus voor de hand dat de criticus met Jo heeft gesproken over haar – en dus niet over Anton Kröller.⁴²

Was het Helene Kröller-Müller die de collectie probeerde te bemachtigen in de zomer van 1911? Gezien haar situatie lag dat niet voor de hand. Ze voelde zich ziek, had een ingrijpende operatie in het vooruitzicht en de toekomst was onzeker. Maar haar doortastende echtgenoot kan daar een heel andere visie op hebben gehad. Het is zeer aannemelijk dat hij de opdrachtgever was die De Bois een *nagenoeg onbeperkte volmacht* gaf om de collectie Van Goghs uit de nalatenschap van de kunstenaar te verwerven. Een jaar eerder al had Anton immers gezegd dat hij het liefst alle Van Goghs die nog niet in vaste handen waren, had opgekocht. Nu vertelde zijn zieke echtgenote hem zelfverzekerd over haar voornemen een eigen museum te willen stichten. Mogelijk wilde hij haar verrassen, een lichtpuntje bieden in de spannende tijd voorafgaand aan de operatie. Wanneer dit spectaculaire plan zou slagen, kon zij haar museum direct verwezenlijken. Geld speelde geen rol. Bovendien deed hij met een dergelijke aankoop vast een interessante investering – iets waar hij als ondernemer altijd naar op zoek was. Dat het door Helene gewenste museum nog moest worden gebouwd, zal voor de voortvarende zakenman geen belemmering zijn geweest om De Bois duidelijk te maken dat hij de collectie werken van Van Gogh wilde aankopen voor 'zijn museum'.

40. Rovers 2010, p. 11-12, 168-172; Balk 2006, p. 212-213.

41. Van Deventer 1956, p. 47.

42. Coquiot, registerboek, p. 20, VGM, b3348.

De twee grootste collecties ter wereld

Hoe zeker Helene ook was van haar besluit een museum te stichten en hoe doortastend Anton ook zijn doelen najaagde, zo vastberaden was Jo om de kunstzinnige nalatenschap van Van Gogh onder haar hoede te houden. Voor de competitief ingestelde en trotse Anton, die gewend was zaken voor elkaar te krijgen, zal het een flinke domper zijn geweest dat hij nul op rekest kreeg. Het is aannemelijk dat hij Helene niet heeft verteld over zijn mislukte poging; wanneer zij ervan had geweten, had ze er vast over geschreven, maar in de bewaard gebleven correspondentie komt dit niet aan de orde.

Dat de Kröllers hun zinnen echt hadden gezet op Van Gogh, blijkt wel uit de aankopen die plaatsvonden na de goede afloop van Helenes operatie op maandag 23 oktober 1911. Half november mocht ze het ziekenhuis verlaten en een week later kocht ze bij kunsthandel C.M. van Gogh te Den Haag twaalf tekeningen van Van Gogh.⁴³ Nu Helene een nieuw levensdoel, een eigen museum, voor ogen had, stond niets haar in de weg om haar ideaal te verwezenlijken. Het tempo en de grootschaligheid waarmee vanaf nu kunst, en in het bijzonder werk van Van Gogh werd aangeschaft, was adembenemend.⁴⁴ Helene was daarbij heel dankbaar voor Antons generositeit: 'hij wist wel, dat mij niets nader aan het hart lag dan deze collectie'.⁴⁵

Vooral 1912 was een sensationeel jaar. In het voorjaar werd de verzameling verrijkt met een aantal opzienbarende aankopen. Toen Anton in april voor zaken in Parijs was, reisde Helene samen met Bremmer ook naar de Franse hoofdstad om 'nog een paar keer tienduizend gulden' aan Van Goghs uit te geven.⁴⁶ Overtuigd van de grote betekenis die de kunstverzameling ook in de toekomst nog zou hebben, gaf Anton aan Bremmer de opdracht 'alle beste Van Goghs op te sporen'.⁴⁷ In Parijs bezochten ze diverse kunsthandels. Binnen vierentwintig uur was de verzameling al verrijkt met zeven schilderijen en twee tekeningen van Van Gogh. Anton ging vervolgens samen met Bremmer naar de kunsthandelaar Amédée Schuffenecker, net buiten Parijs, waar zij voor 63 duizend gulden nog acht werken verwierven. In totaal gaven de Kröllers in april 1912 uiteindelijk meer dan 115.000 gulden uit aan schilderijen en tekeningen van Van Gogh.⁴⁸

De maand daarop toog Helene met Bremmer naar Amsterdam, waar op 21 mei de collectie Hoogendijk werd geveild. Bij deze gelegenheid verwierf zij vier schilderijen van Van Gogh, waaronder *Brug te Arles (Pont de Langlois)* voor maar liefst 16.000 gulden.⁴⁹ In november werd de collectie nog aangevuld door *Interieur van een restaurant*, een schilderij dat tot die tijd in bezit was van Jo van Gogh-Bonger en haar zoon en dat nu werd verkocht door De Bois (afb. 8).⁵⁰ Aan het eind van het jaar had Helene haar collectie verrijkt met wel honderd werken, waaronder bijna dertig schilderijen van Van Gogh. Door de hoge bedragen die de Kröllers hadden betaald, dreven zij de prijs op. De toegenomen waardering voor het werk van Van Gogh bracht Jo van Gogh-Bonger ertoe dat zij ook hogere prijzen ging vragen en minder schilderijen op de markt bracht. Tussen 1905 en 1911 was haar gemiddelde vraagprijs voor een schilderij opgelopen van circa 1000 naar circa 2700 gulden. Vanaf juni 1912 steeg deze naar 5000 gulden.⁵¹

43. Rovers 2010, p. 181-183; Heijbroek, Wouthuysen 1993, p. 201-202.

44. Rovers 2010, p. 188; Balk 2006, p. 214.

45. Citaat uit de toelichting die Helene Kröller-Müller in 1933 schreef bij een nota aan de regering, in: Van Deventer 1956, p. 114.

46. Helene Brückmann-Kröller aan Paul Brückmann, 11 april 1912, geciteerd in Rovers 2010, pp. 190-191.

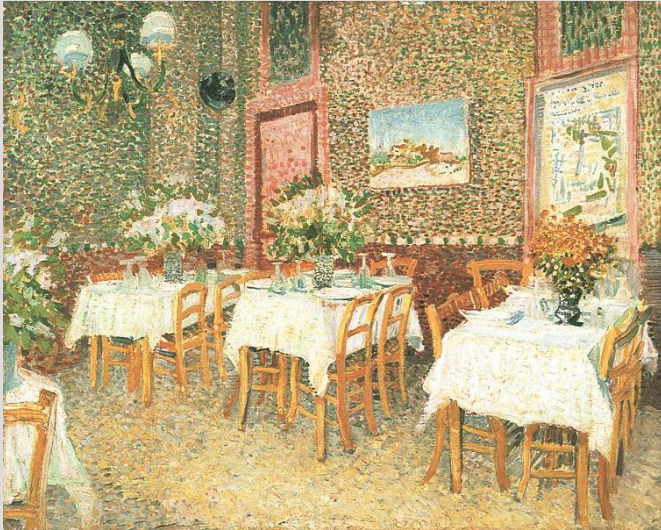
47. Idem.

48. Rovers 2010, p. 190-193; Dekker 2015, p. 233-234; Balk 2006, p. 214.

49. *Brug te Arles* (F397). Rovers 2010, p. 193.

50. Johannes de Bois had *Interieur van een restaurant* (F342) daarvoor al diverse malen in commissie gekregen. Heijbroek, Wouthuysen 1993, p. 36, 193; Luijten 2019, p. 340; Stolwijk, Veenenbos 2002, p. 169.

51. Stolwijk, Veenenbos 2002, p. 124-131; Rovers 2010, p. 195-196, 233; Luijten 2019, p. 335.

8. Vincent van Gogh,
Interieur van een restaurant, 1887,
olieverf op doek,
45,5 cm x 56 cm,
Kröller-Müller Museum, Otterlo

Door de grote hoeveelheid aankopen was er in de villa van de Kröllers in Scheveningen niet meer genoeg ruimte om alle kunstwerken onder te brengen. Anton zorgde voor een oplossing: in maart 1912, nog voordat ze naar Parijs gingen, had hij het pand direct naast zijn kantoor van Müller & Co. op Lange Voorhout 3 te Den Haag gekocht. Hier werd een deel van de verzameling naartoe overgebracht. Helene transformeerde de ruime kamers met hoge wanden tot tentoonstellingsruimtes. In het begin was het alleen voor familie, vrienden en zakenrelaties mogelijk om de kunstverzameling te bewonderen, maar vanaf het najaar van 1913 konden geïnteresseerden een afspraak maken om de collectie te zien, op maandag of vrijdag tussen tien en vier uur.⁵²

Nadat ze in 1912 zo grootschalig had ingekocht, vond Helene dat ze genoeg werken van Van Gogh in haar collectie had. Zij was dan ook enigszins geërgerd toen Anton twee weken na de Hoogendijk veiling weer met drie 'van Goghen' thuiskwam.⁵³ Ze probeerde Anton er nu van te overtuigen dat ze moesten stoppen met het kopen van werken van de kunstenaar. Helene stelde vast dat ze schilderijen hadden uit alle periodes van zijn artistieke loopbaan. Ze bracht hun collectie bovendien in verband met de verzameling van Jo (die op dat moment nog de naam droeg van haar overleden tweede echtgenoot Johan Cohen Gosschalk): 'wij hebben een heele Van Gogh rijkdom, met mevrouw Cohen den grootsten der wereld. Klinkt dat niet trotsch?' Toch hield ze nog een slag om de arm, voor het geval dat er zich 'iets heel bijzonders' zou voordoen.⁵⁴

Daarmee was het einde van de aankopen nog niet in zicht: toen in 1920 de collectie van Lodewijk Enthoven werd geveild, verwierf Bremmer namens Helene zesentwintig schilderijen en zes tekeningen van Van Gogh. Hiervoor betaalde hij meer dan 110.000 gulden.⁵⁵ Acht jaar later kwamen ruim honderd tekeningen van Van Gogh uit de collectie van de Dordtse verzamelaar Hidde Nijland op de markt. Helene vond de prijzen te hoog, maar Anton twijfelde geen moment: hij gaf Bremmer opdracht alle tekeningen te verwerven voor hun collectie.⁵⁶ In totaal bevatte de kunstcollectie nu 90 schilderijen en ongeveer 170 tekeningen van Van Gogh. Het was, en is nog altijd de kern van de verzameling.⁵⁷

52. Dekker 2015, p. 233; Rovers 2010, p. 209-210, 233-237.

53. Helene Kröller-Müller aan Sam van Deventer, z.d. [1912], geciteerd in: Rovers 2010, p. 196.

54. Helene Kröller-Müller aan Anton Kröller, 13 januari 1913 [Helene schrijft abusievelijk 1912], HA502195, Archief Kröller-Müller Museum. Zie ook Rovers 2010, p. 195-196.

55. Rovers 2010, p. 334-335; Balk 2006, p. 216.

56. Rovers 2010, p. 388-389; Dekker 2015, p. 561-562; Teio Meedendorp, *Tekeningen en grafiek van Vincent van Gogh in de collectie van het Kröller-Müller Museum*, Kröller-Müller Museum, Otterlo 2007, p. 399-401.

57. Van Deventer 1956, p. 115-116; A.M. Hammacher, *Catalogus van schilderijen uit de XIXde en XXste eeuw*, Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo 1956, p. 54-66; Jos ten Berge e.a., *De schilderijen van Vincent van Gogh in de collectie van het Kröller-Müller Museum*, Kröller-Müller Museum, Otterlo 2003.

Het Van Gogh Museum en zijn onderzoeksbronnen

Zoals bekend, zijn de twee grootste Van Gogh collecties voor Nederland bewaard gebleven. De voorbereidingen hadden nogal wat voeten in de aarde, maar in 1938 opende het Kröller-Müller Museum in het Nationale Park De Hoge Veluwe zijn deuren. Helene overleed het jaar er na, op zeventigjarige leeftijd. Haar man stierf in 1941, 79 jaar oud.⁵⁸ Vijfendertig jaar lang was het Kröller-Müller Museum het museum waar men in Nederland het werk van Van Gogh kon zien. De collectie uit de nalatenschap van de familie Van Gogh, is sinds 2 juni 1973 te bewonderen in het Van Gogh Museum te Amsterdam (afb. 9).

Vanaf het moment dat de afspraken over het museum in 1962 waren vastgelegd, kocht ingenieur Vincent van Gogh soms kunstwerken en documenten aan die een interessante toevoeging vormden voor de collectie. Zo kreeg hij in 1966 de kans om voor 4.000 francs het archief van Gustave Coquiots te verwerven bij een antiquariaat te Parijs. Aanvankelijk verwachtte Vincent daar geen interessante documenten onder ogen te krijgen, aangezien Coquiots boek over Van Gogh in zijn ogen 'niet erg belangrijk' was.⁵⁹

Coquiots boek was verschenen in 1923. Dat de schrijver het jaar daarvoor in zijn persoonlijke notities zo negatief had geoordeeld over de manier waarop Jo van Gogh-Bonger de nalatenschap koesterde, had hem niet weerhouden het eindresultaat aan haar op te dragen: publiekelijk uitte hij waardering voor Jo's werk en zijn dankbaarheid voor alle informatie die ze hem had toevertrouwd. In het *Algemeen Handelsblad* was het boek geprezen om de 'levendigheid van toon en voorstelling'. Maar opmerkingen naar aanleiding van 'Hollandsche mensen en dingen' waren niet in goede aarde gevallen. Net als in zijn notities hanteerde Coquiots ook hier een weinig respectvolle manier van schrijven: 'Er is voor ons gevoel iets kinderachtigs, bekrompens in de partijdigheid van zijn beschouwing, die bij 't karakteriseeren van menschen vaak schamper en laatdunkend wordt' aldus de criticus van de krant, die oordeelde dat hij Coquiots houding niet vond passen bij de 'zoo zuivere en eenvoudige persoonlijkheid' van Van Gogh.⁶⁰

9. Vincent van Gogh in het Van Gogh Museum, 1973, fotograaf Jan Versnel, Amsterdam, Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

58. Rovers 2010, p. 452; Dekker 2015, p. 9.

59. V.W. van Gogh aan de bestuursleden van de Vincent van Gogh Stichting, 28 november 1966, VGM, b7120.

60. Anon., 'Vincent van Gogh', in: *Algemeen Handelsblad*, 14 april 1923.

Toen Coquiots archief in 1966 werd aangeboden, reisde de ingenieur naar Parijs om het met eigen ogen te zien. Behalve correspondentie bevatte het archief de eerdergenoemde notitieboekjes en het registerboek met daarin de opmerking dat Jo had geweigerd alle werken van Van Gogh te verkopen aan Kröller-Müller. Of de ingenieur tijdens zijn inspectie heeft gelezen wat Coquiot over hun ontmoeting in 1922 schreef, is niet bekend. Maar nadat hij een ochtend had uitgetrokken om alles nauwgezet te bestuderen, concludeerde hij dat de schrijver een 'zeer zorgvuldige studie' had gemaakt en vond hij het geheel zo waardevol dat hij tot aankoop overging.⁶¹ Het archief werd uiteindelijk ondergebracht in het Van Gogh Museum. Daar maakt het sindsdien deel uit van een grote collectie bronnen, een rijkdom voor onderzoekers die zich verdiepen in het leven en werk van Vincent van Gogh.⁶²

-
61. Vincent kocht het archief aan voor Vincent van Gogh Stichting, zodat het samen met de nalatenschap zou worden ondergebracht in het nog te bouwen Van Gogh Museum. V.W. van Gogh aan de bestuursleden van de Vincent van Gogh Stichting, 28 november 1966, VGM, b7120.
62. Dank aan Ariëtte Dekker, Eva Rovers en Hans Luijten, die mijn reconstructie kritisch onder de loep hebben genomen en waardevolle informatie en feedback hebben gegeven. Dank aan Bas Mühren van het Kröller-Müller Museum voor de mogelijkheid documenten te bestuderen.

‘Het is een
wonder dat
er zoveel van
het werk van
Vincent bij elkaar
gebleven is.’

V.W. van Gogh, toespraak bij de opening van het Rijksmuseum Vincent van Gogh, 2 juni 1973

Roelie Zwikker is Senior Onderzoeker bij het Van Gogh Museum. Zij schrijft momenteel de biografie van ingenieur Vincent Willem van Gogh (1890-1978), zoon van Theo van Gogh en Jo van Gogh-Bonger, neef van de beroemde kunstenaar en oprichter van het Van Gogh Museum.

Van Gogh Museum Articles zijn wetenschappelijke artikelen geschreven door onderzoekers en conservatoren die werken bij of gelieerd zijn aan het Van Gogh Museum. Het Van Gogh Museum doet als kenniscentrum onderzoek naar Vincent van Gogh en zijn tijdgenoten.

<https://www.vangoghmuseum.nl/nl/over/kennis-en-onderzoek>